

Geen vlinder minder: op pad met de beheerder

Tekst: Kars Veling
& Robert Ketelaar

De afgelopen drie jaar zijn medewerkers van De Vlinderstichting met tientallen beheerders het veld in geweest. Via deze persoonlijke aanpak wordt er hopelijk nog meer gedaan voor behoud en herstel van bedreigde dagvlinders. Dit alles gebeurde in het kader van het project Geen Vlinder Minder!

In de periode 2000-2002 is door De Vlinderstichting het project Geen Vlinder Minder! uitgevoerd. De belangrijkste doelstellingen van dit project waren:

- betere bescherming van zes bedreigde soorten dagvlinders van graslanden,
- vergroten van de betrokkenheid bij terreinbeheerders voor de bescherming van bedreigde soorten dagvlinders,
- zorgen voor een actieve rol van vrijwilligers bij het beheer en monitoring van dagvlinders.

Om de doelstellingen te realiseren hebben we de volgende middelen ingezet: advies op locatie, overlevingskaarten, voorlichtingsbrochures, vlinderwachten en vlindertellers.

De zes soorten dagvlinders van het project zijn zilveren maan, veldparelmoervlinder, bruine vuurvlinder, grote vuurvlinder, bruin dikkopje en aardbeivlinder. Bij de start van het project in 2000 zijn we begonnen met het in kaart brengen van de populaties van deze zes soorten in Nederland. Hiervoor hebben we het bestand geraadpleegd waarin alle losse waarnemingen en monitoringgegevens zijn opgeslagen. Er is gekeken vanaf 1990. Aanwijzingen voor populaties zijn er als er meer waarnemingen uit meerdere jaren achtereen aanwezig zijn. Nadat was achterhaald wie

Not one butterfly less

'Not one butterfly less' is a project carried out by Dutch Butterfly Foundation from 2000 till 2002. Its aim was to achieve a greater involvement of volunteers and nature wardens in the protection of endangered butterfly species. In areas where endangered grassland butterflies occur, staff members of Dutch Butterfly Foundation spoke with wardens about suitable measures of nature management. On-the-spot advice, survival charts and information booklets proved to be very encouraging. In many cases, "butterfly keepers" were appointed who kept in touch with the wardens and monitored butterfly species in a certain area.

de eigenaar/beheerder van het terrein was hebben we contact opgenomen en een afspraak gemaakt om langs te komen.

Advies op locatie Het bezoek begint meestal bij de beheerderswoning of de werkschuur. Tijdens het eerste kopje

koffie is er tijd om elkaar te leren ken-

nen en kan worden uitgelegd wat de bedoeling van het bezoek is. Op een voorlopige overlevingskaart is aangegeven waar de bedreigde vlindersoort is waargenomen en de eisen die door de vlinder worden gesteld aan de omgeving worden al even kort besproken. Vervolgens wordt het terrein bezocht. Niet alleen de plekken waar waarnemingen van bekend waren, maar ook andere plekken die potentieel geschikt zijn voor een soort worden bezocht. De beheerders hebben vaak zelf nog nieuwe plekken waar de mogelijkheden voor de soort ook goed zijn. Op locatie vindt overleg plaats over de gewenste beheermaatregelen. Hier wordt ook gekeken in hoeverre de voorgestelde maatregelen in strijd zijn met andere maatregelen of juist versterkend.

Overlevingskaarten De gegevens, zowel over de verspreiding van de soort als over de gewenste beheermaatregelen, zijn op een overlevingskaart gezet. Dit

Ermelosche heide. In deze zeer bloemrijke randen van de hei komen veel vlinders voor, waaronder de bruine vuurvlinder.

product is aan het einde van het project naar alle beheerders gestuurd. Het is geplastificeerd zodat het lang kan worden gebruikt en ook goed kan worden meegenomen het veld in. Dat is ook echt het doel van die overlevingskaarten. Ze moeten niet ergens in een la verdwijnen of in een boekenkast, zoals met veel rapporten gebeurt, maar echt worden gebruikt.

Voorlichtingsbrochures Op de overlevingskaarten staat de informatie echt gericht op een gebied. Daarnaast zijn er brochures gemaakt waarin aandacht is besteed aan een soort. In de brochure over de aardbeivlinder wordt bijvoorbeeld ingegaan op de herkenning, levenscyclus en de verspreiding van de soort in Nederland. Aandacht is er ook voor het leefgebied van de soort, de bedreigingen en natuurlijk de manieren waarop kan worden gekomen tot herstel van de leefgebieden en uitbreiding en eventuele terugkeer van aardbeivlinder. Ook bij de brochures was het uitgangspunt dat ze vooral praktisch bruikbaar moeten zijn. Niet alle informatie over een soort hebben we dan ook opgenomen, maar juist die informatie waar beheerders en anderen die met de soort te maken hebben iets mee kunnen. Door middel van veel fotomateriaal en kleur werden de brochures ook aantrekkelijk vormgegeven. Uit de evalu-

atie van de voorlichtingsbrochures blijkt dat deze voldoen aan de informatiebehoefte bij beheerders. Vooral de praktische tips over het beheer worden gewaardeerd. In combinatie met de overlevingskaarten en het advies op locatie is een concreet beheeralternatief geboden.

Vlinderwachten Naast de veldbezoeken met de beheerders en de overlevingskaarten per soort en per gebied is in het project Geen Vlinder

Minder! ook ingezet op vlinderwachten. Deze mensen zijn oog en oor van De Vlinderstichting in het land. De Vlinderwacht houdt de stand van een Rode Lijst-soort in een bepaald gebied bij, is het eerste aanspreekpunt voor de beheerder en adviseert en informeert ongevraagd de beheerder.

Het bijhouden van een Rode Lijst-soort in een gebied kan op verschillende manieren plaatsvinden, met een verschillende tijdsinvestering. Bij voorkeur gebeurt het door het jaarlijks lopen van een (soortgerichte) monitoringroute, volgens de richtlijnen van het Meetnet Dagvlinders. Als dit om welke reden dan ook niet mogelijk is, komt er een soortgerichte monitoringroute die eens in de twee jaar geteld wordt of wordt het gebied jaarlijks bezocht tijdens de top van de vliegtijd en met goede weersomstandigheden om een indicatie te krijgen van het voorkomen van de soort.

Daarnaast is een vlinderwacht aanspreekpunt voor de beheerder. De vlinderwacht is per telefoon en eventueel e-mail bereikbaar voor vragen van de beheerder over de vlindersoort of over het beheer van de vliegplaats. Hij kan deze vragen altijd doorspelen naar de contactpersoon bij De Vlinderstichting. Zo nodig gaat de vlinderwacht met de beheerder het veld in om ter plekke de situatie te bespreken. Veel van de vrijwillige veldmedewerkers van De Vlinderstichting zijn eigenlijk al vlinderwacht. Velen zien het als hun taak om, behalve het tellen van vlinders, zich ook actief te bemoeien met het behoud van de vlinders in 'hun' gebied en het beheer daar. In totaal worden vanaf 2000 85 locaties waar een of meer soorten uit het project Geen Vlinder Minder! aanwezig zijn, bijgehouden volgens de richtlijnen van het Landelijk Meetnet Dagvlinders.

We hebben wel gemerkt dat veel van de vrijwillige veldmedewerkers van De Vlinderstichting het erg druk hebben. Diverse mensen hebben dan ook aangegeven dat ze die

In de Staverdense Leemputten wordt door de gemeente kleinschalig beheerd. Hierbij wordt natuurlijk niet alleen op de aardbeivlinder gelet.

In het Bargerveen bleken ook de wegbermen van belang voor de bruine vuurvlinder en aardbeivlinder. Staatsbosbeheer en het Waterschap zijn nu in overleg over het beheer.

vlinderwachten een uitstekend idee vinden, maar dat ze zelf geen taakverzwaring kunnen hebben en daarom zich niet aanmelden. Anderen hadden bezwaar tegen de term 'Vlinderwacht'. Ze zagen die naam als een soort veldwachter die de beheerder achter de broek moest zitten met een scherp geslepen sabel. Uiteraard is dat niet de bedoeling van een vlinderwacht. Die moet juist partner en ondersteuner zijn van de beheerder, hoewel ook het kritisch volgen van het beheer daarbij hoort.

Veel zeldzamer dan gedacht Bij al de bezoeken die zijn gebracht aan de populaties van de zes soorten blijkt dat het met de soorten absoluut niet goed gaat. Dat is natuurlijk geen nieuwe informatie, maar je wordt wel weer even met de neus op de feiten gedrukt.

De bruine vuurvlinder bijvoorbeeld, de meest voorkomende soort van de zes blijkt op veel plekken waar in begin jaren negentig nog een populatie was, inmiddels te zijn verdwenen. De soort is in de Achterhoek helemaal niet meer aanwezig. Elders in het land zijn op veel locaties alleen maar zomerwaarnemingen en deze kunnen betrekking hebben op zwervende exemplaren. Plekken met zowel voorjaars- als zomerwaarnemingen zijn schaars.. Een vergelijkbare sterke achteruitgang is te zien bij de zilveren maan. In Drenthe is de soort overal verdwenen.

Ook wel goed nieuws Van de aardbeivlinder is gelukkig ook goed nieuws te melden. Op de vliegplaats waar in 1993 de laatste aardbeivlinder was gezien op het Dwingelderveld werd tijdens het bezoek voor Geen Vlinder Minder! weer een vlinder waargenomen. In Salland werd zelfs een forse populatie ontdekt van meer dan vijftig exemplaren. Het betrof hier een klein graslandje dat wordt begraasd en waar vijfvingerkruid massaal aanwezig is. Dit is de waarschijnlijke waardplant van de soort hier, terwijl

Zelfs in stedelijk gebied komt de bruine vuurvlinder plaatselijk voor. Hier de vliegplaats bij een sporthal in Roden.

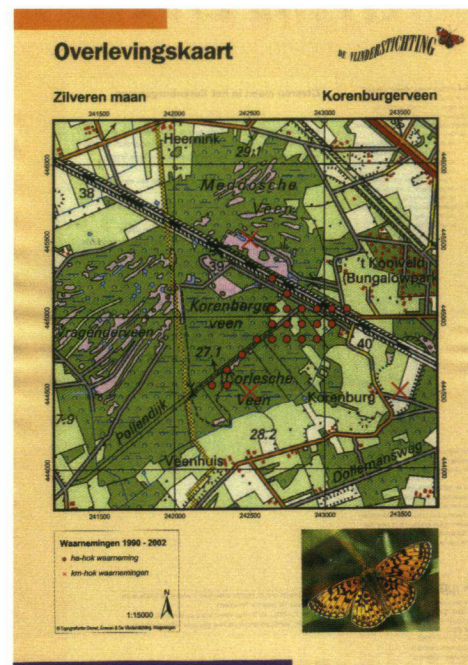
op de meeste andere vliegplaatsen tormentil wordt gebruikt.

Tijdens de bezoeken met de beheerders werd natuurlijk ook wel over andere soorten gesproken. Daardoor kreeg het project ook soms een uitstraling naar andere vlindersoorten. Op de Veluwe bijvoorbeeld zorgde een bezoek voor de bruine vuurvlinder en de aardbeivlinder er voor dat er uiteindelijk ook maatregelen zijn getroffen om de sterk bedreigde kleine heivlinder te redden.

Ander positief neveneffect van het project is dat de drempel voor beheerders is verlaagd om contact op te nemen met De Vlinderstichting. Het is toch makkelijker om naar een bekende te bellen dan naar een organisatie waar je niemand persoonlijk kent. Het blijkt dat de behoefte aan

een helpdesk functie voor beheerders groot is.

De Vlinderstichting is tevreden over de gevolgde aanpak in Geen Vlinder Minder! Het is een goede manier om de bescherming van de bedreigde dagvlinders en libellen de komende jaren verder vorm te geven. ■

Voorbeeld van een overlevingskaart.